

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

9 ЖИЛД, 4 СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 9, НОМЕР 4

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

VOLUME 9, ISSUE 4

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№4 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-4>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабинова Умида Фархадовна
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмуратов Мансур Бобомуратович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвоҳид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решаёт задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счёт внедрения достижений научных исследований учёных и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухраҳон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МҲАЛЛИФ МАСЪҮЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

1. KIRISH SO‘ZI	6
2. Bekturodov Mansur O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY O‘ZGARISHLARNI ANGLASH VA BOSHQARISHDA SOTSIOLOGIYANING O‘RNI.....	8
3. Рахимова Нигина УДИВИТЕЛЬНАЯ ЖЕНЩИНА, САМЫЙ ЛУЧШИЙ ЧЕЛОВЕК, НАСТОЯЩИЙ УЧИТЕЛЬ.....	12
4. Matibaev Toshpo‘lat KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA DEPUTATLIK NAZORATI VA JAMOATCHILIK ISHTIROKINING IJTIMOY MEKANIZMLARI.....	18
5. Латипова Нодира ЗНАНИЕ НЕ УБЫВАЕТ, КОГДА ИМ ДЕЛЯТСЯ: ПРОФЕССОР МАЙЯ ХАБИБОВНА ГАНИЕВА – НАСТАВНИК НАУЧНЫХ ПОКОЛЕНИЙ.....	27
6. Seitov Azamat TRIBAL STRUCTURES AND SOCIAL TRANSFORMATION IN CENTRAL ASIA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF KAZAKH, KARAKALPAK, KYRGYZ, TAJIK AND UZBEK CONTEXTS.....	38
7. Якубов Ильдар РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ КАК ФАКТОР ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	46
8. Parmanov Farxod ETNOMADANIY MIGRATSION JARAYONLARNING SOTSIMADANIY XUSUSIYATLARI.....	55
9. Seitova Zuhra JÁMIYETLIK TURMISTÍN TÚRLI TARMAQLARINDA GENDERLIK TEŇLIK MÁSELELERI SHESHILMEWINÍN AQIBETLERI.....	64
10. Abdusalilov Abdullo NOGIRONLIGI BOR SHAXSLARNI TURMUSH SIFATINI BAHOLASHNING IJTIMOY- PSIXOLIGIK JIHATLARI.....	70
11. Kulbekova Nasiba INSON SALOHİYATI VA BARQAROR TARAQQIYOT UYG‘UNLIGI.....	79
12. Хасанова Мавлюда ЧУСТВИТЕЛЬНОСТЬ ДУХОВНОСТИ В ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ НА ПРИМЕРЕ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ.....	86
13. Kamalova Khatira JOQARI OQIW ORINLARINDA MAYIPLIGI BOLGAN STUDENTLERDIN INKLYUZIV TALIM ALIWININ SHOLKEMLESTIRIWSHILIK-PEDAGOGIKALIQ SHARAYATLARI....	92

14. Reshetnikov Ivan FAMILY AND THE TRANSMISSION OF TRADITIONS IN THE FESTIVE CULTURE OF UZBEKISTAN.....	101
15. Nurullayeva Umida AHOLINING IJTIMOIIY KAYFIYATINI BAHOLASHDA MIQDORIIY VA SIFATIIY KO'RSATKICHLAR INTEGRATSIYALASHUVINING METODOLOGIK TAHLILI.....	110
16. Navro'zov Oybek TA'LIM, TARBIYA VA MADANIYAT: TARIX VA ZAMONAVIYLIK.....	119
17. Ermatova Gulsanam IJTIMOIIY ISHDA PROFILAKTIKA VA REABILITATSIYA FAOLIYATINING ILMIY ASOSLARI.....	126
18. Abdugaffarova Ozoda UYUSHMAGAN YOSHLARNI IJTIMOIIY FAOLLASHTIRISH MEXANIZMLARI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR VA XORIJIY TAJRIBA.....	135
19. Buronova Sitora «INSON» IJTIMOIIY XIZMATLAR MARKAZLARIDA PROAKTIV IJTIMOIIY ISHNI TASHKIL ETISHNING INSTITUTSIONAL VA IJTIMOIIY MEXANIZMLARI.....	144
20. Umarova Nargiza YANGI O'ZBEKISTONDA DAVLAT YOSHLAR SIYOSATINING YOSHLAR QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI INSTITUTSIONAL ROLI.....	156
21. Saribaeva N. ZAMONAVIY JAMIYATDA JAMOATCHILIK FIKRI BILAN ISHLASH: DAVLAT VA NODAVLAT TASHKILOTLARI HAMKORLIGI.....	162
22. Mamadaliyeva Nargiza O'ZGARUVCHAN SOTSIOMADANIY MUHITDA SHAXSNING QADRIYAT YO'NALISHLARI VA RUHIY SALOMATLIGI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	169
23. Niyazova Olga STUDENTLERDIN DENE TARBIYASI HAM SPORT TARAWINDAGI BILIMLENDIRIW PROCESSIN SHOLKEMLESTIRIWDI JETILISTIRIW: SOCIOLOGIYALIQ BASQARIW MODELI.....	175
24. Сеитов Тимур ИНИЦИАТИВНОЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЕ КАК ИНДИКАТОР АРТИКУЛИРОВАННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ЗАПРОСОВ.....	190
25. Kulbekova Nasiba YANGI O'ZBEKISTONDA INSON SALOHIIYATINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI.....	199
26. Buronova Sitora «PROAKTIV IJTIMOIIY ISH» TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUV.....	207
27. Qudratov Shohrux SOTSIOLOGIK ILMIY MAKTABLARNING NOGIRONLAR IJTIMOIIY TA'MINOT TIZIMIGA OID NAZARIY YONDASHUVLARI.....	218

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Mamadaliyeva Nargiza,

O'zbekistondagi "Ona uyi" xalqaro fondi

filialining bosh koordinatori

e-mail: Mamadalieva2019@gmail.com

O'ZGARUVCHAN SOTSIOMADANIY MUHITDA SHAXSNING QADRIYAT YO'NALISHLARI VA RUHIY SALOMATLIGI: SOTSIOLOGIK TAHLIL

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.00000000>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola bugungi kunda jamiyatdagi tezkor o'zgarishlar, globalizatsiya va raqamli texnologiyalar rivoji natijasida shakllanib borayotgan o'zgaruvchan sotsiomadaniy muhitning shaxs qadriyat yo'nalishlariga va uning ruhiy salomatligiga ta'sirini sotsiologik nuqtai nazardan tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqot doirasida shaxsning qadriyat tizimida yuz berayotgan transformatsiyalar, yangi ijtimoiy normalar va qadriyatlarning shakllanishi, shuningdek, bu jarayonlarning individning psixologik farovonligiga ko'rsatayotgan ijobiy va salbiy ta'sirlari o'rganiladi. Maqolada zamonaviy sotsiologik nazariyalar, empirik ma'lumotlar va qiyosiy tahlil usullari qo'llanilib, shaxsning yangi sharoitlarga moslashish mexanizmlari, qadriyat inqirozlari va ruhiy salomatlikni saqlash strategiyalari ko'rib chiqiladi. Olingan natijalar jamiyatdagi ijtimoiy-psixologik jarayonlarni chuqurroq anglashga, shuningdek, shaxsning farovonligini ta'minlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: O'zgaruvchan muhit, sotsiomadaniy muhit, shaxs, qadriyatlar, qadriyat yo'nalishlari, ruhiy salomatlik, psixologik farovonlik, sotsiologiya, transformatsiya, jamiyat.

Мамадалиева Наргиза,

Старший координатор Филиала

международного фонда

«Дом мамы» в Узбекистане

e-mail: Mamadalieva2019@gmail.com

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ ЛИЧНОСТИ И ПСИХИЧЕСКОЕ БЛАГОПОЛУЧИЕ В ИЗМЕНЯЮЩЕЙСЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена социологическому анализу влияния быстро меняющейся социокультурной среды, формирующейся в результате современных общественных изменений, глобализации и развития цифровых технологий, на ценностные ориентации личности и ее психическое благополучие. В рамках исследования изучаются трансформации, происходящие в системе ценностей личности, формирование новых социальных норм и ценностей, а также положительные и отрицательные воздействия этих процессов на психологическое благополучие индивида. В статье используются современные

социологические теории, эмпирические данные и методы сравнительного анализа для рассмотрения механизмов адаптации личности к новым условиям, ценностных кризисов и стратегий сохранения психического здоровья. Полученные результаты послужат более глубокому пониманию социально-психологических процессов в обществе, а также разработке практических рекомендаций, направленных на обеспечение благополучия личности.

Ключевые слова: изменение окружающей среды, социокультурная среда, личность, ценности, ценностные ориентации, психическое здоровье, психологическое благополучие, социология, трансформация, общество.

Mamadaliyeva Nargiza,

Senior Coordinator of the Branch of the
International Foundation
«Mother's House» in Uzbekistan
e-mail: Mamadalieva2019@gmail.com

DIALECTICS BETWEEN NATIONAL AND UNIVERSAL VALUES OF THE PERSON IN THE PROCESSES OF GLOBALIZATION: A SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE

ABSTRACT

This article analyzes the complex changes occurring in an individual's value system in the context of globalization from a sociological perspective. It focuses on the dialectical relationship between national and universal values. In the context of global information exchange, intercultural interaction, and economic integration, individuals simultaneously strive to preserve their national identity and assimilate universal values. The article examines the interaction, conflict, and synthesis of these two value systems in the formation of an individual's identity, which ensures psychological well-being and social adaptation. The study aims to identify strategies for integrating into the global world while maintaining national identity, as well as the consequences of value conflicts for the individual and society. This article contributes to an understanding of individual value orientations in modern society and enriches the sociological knowledge base in the context of addressing the challenges of globalization.

Keywords: globalization, national values, universal values, dialectics, personality, value system, identity, psychological well-being, intercultural interaction, sociological analysis.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari davrida sotsiomadaniy muhit misli ko'rilmagan tezlikda o'zgarib bormoqda. Bu o'zgarishlar jamiyatning har bir jabhasida, xususan, shaxsning hayot tarzida, dunyoqarashida va qadriyatlar tizimida sezilarli transformatsiyalarga olib kelmoqda. An'anaviy qadriyatlarning yangi, global tendensiyalar bilan to'qnashuvi, axborot oqimining shiddati va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi shaxsning ichki dunyosiga, uning qadriyat yo'nalishlariga va pirovardida ruhiy salomatligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Shaxsning qadriyat yo'nalishlari uning hayotiy maqsadlarini belgilovchi, xulq-atvorini shakllantiruvchi va ijtimoiy moslashuvini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. O'zgaruvchan sharoitlarda qadriyatlarning beqarorligi, ularning ziddiyatli tus olishi yoki shaxsning o'z qadriyatlariga zid keladigan vaziyatlarga duch kelishi ruhiy zo'riqlashlarga, stressga va hatto ruhiy salomatlik muammolariga olib kelishi mumkin. Shu bois, sotsiomadaniy o'zgarishlar kontekstida shaxsning qadriyat tizimi va uning ruhiy holati o'rtasidagi bog'liqliklarni chuqur tahlil qilish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Mazkur maqola aynan shu dolzarb muammoni – o'zgaruvchan sotsiomadaniy muhit sharoitida shaxsning qadriyat yo'nalishlari va ruhiy salomatligi o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni sotsiologik nuqtai nazardan tahlil qilishni maqsad qilgan. Tadqiqot doirasida zamonaviy jamiyatdagi qadriyatlar transformatsiyasining shaxs ruhiy holatiga ta'siri, shuningdek, ruhiy salomatlikni saqlashda barqaror qadriyatlar tizimining o'rni va ahamiyati atroflicha ko'rib chiqiladi. Ushbu tahlil

orqali shaxsning ijtimoiy moslashuvini yaxshilash va ruhiy farovonligini ta'minlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga zamin yaratiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur mavzu doirasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar milliy va global qadriyatlar masalasining turli ilmiy yo'nalishlarda o'rganilganini ko'rsatadi. Ushbu masala ijtimoiy falsafa, madaniyatshunoslik va globalizatsiya nazariyalari kesishgan nuqtada tadqiq etilib, har bir yo'nalishda yetakchi olimlarning qarashlari muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Globallashuv va madaniyat munosabatlari ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, Anthony Giddens [1], Roland Robertson [2], Manuel Castells, Samuel Huntington, Ulrich Beck [3] kabi olimlar globallashuvning ijtimoiy va madaniy jihatlarini o'rganib, uning zamonaviy jamiyat rivojida o'rnini yoritganlar.

Mahalliy ijtimoiy-falsafiy maktab vakillaridan biri E.Yusupov [4] qadriyatlar tizimini jamiyatning ma'naviy asosini belgilovchi omil sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, milliy qadriyatlar xalqning tarixiy tajribasi va madaniy merosi asosida shakllanib, jamiyat barqarorligini ta'minlaydi. Yusupov globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni saqlash va ularni zamonaviy sharoitga moslashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Bu yo'nalishda, ayniqsa, ta'lim, tarbiya, oila va mahallaning milliy qadriyatlarni yosh avlodga singdirishdagi roli o'rganiladi. Professorlarimiz M.Quronov [5], N.Jo'rayev, G.Mahmudova, M.Bekmurodov [6], T.Matibayev [7] kabi sotsiologlar va faylasuflarning ishlari milliy qadriyatlarning jamiyatdagi o'rnini va ularni himoya qilish mexanizmlariga bag'ishlangan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy va global qadriyatlar masalasi alohida yo'nalishlarda keng o'rganilgan bo'lsa-da, ularning o'zaro aloqasi va uyg'unlashuvi masalasi yetarli darajada kompleks yoritilmagan. Mahalliy tadqiqotlarda milliy qadriyatlar ustuvor yoritilgan bo'lsa, xorijiy tadqiqotlarda global qadriyatlar va ularning transformatsiyasi asosiy e'tiborda bo'ladi. Shu sababli, milliy va global qadriyatlarning o'zaro ta'siri, integratsiyasi va zamonaviy jamiyatdagi o'rnini masalalarini tizimli o'rganish mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Xorijiy tadqiqotchilar orasida globalizatsiya va madaniyatlararo aloqalarni o'rganishda Manuel Castellsning [8] qarashlari muhim hisoblanadi. U "tarmoq jamiyati" konsepsiyasini ilgari surib, global axborot oqimlari natijasida jamiyat tuzilmasi va qadriyatlar tizimi o'zgarishini asoslaydi. Castellsning fikricha, globalizatsiya milliy qadriyatlar tizimiga kuchli ta'sir ko'rsatib, yangi global qadriyatlarning shakllanishiga olib keladi.

Madaniyatshunoslik va qadriyatlar nazariyasi doirasida Ronald Inglehartning [9] ishlari alohida e'tiborga loyiq. U qadriyatlar transformatsiyasi nazariyasini ishlab chiqib, jamiyat rivojlanishi jarayonida an'anaviy qadriyatlardan zamonaviy, ya'ni postmaterialistik qadriyatlarga o'tish sodir bo'lishini ko'rsatadi. Inglehartning fikricha, iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar qadriyatlar tizimining yangilanishiga olib keladi.

Qadriyatlar nazariyasi bo'yicha yondashuvlarda Milton Rokeachning [10] qarashlari muhim o'rin tutadi. U qadriyatlarni inson xulq-atvorini boshqaruvchi asosiy e'tiqodlar tizimi sifatida izohlaydi va ularni terminal (yakuniy maqsadlar) hamda instrumental (vositaviy qadriyatlar) turlarga ajratadi. Rokeachning fikricha, qadriyatlar shaxs va jamiyat hayotida qaror qabul qilishning asosiy mezonini hisoblanadi.

Maqolada falsafiy tahlil, tarixiy-komparativ yondashuv hamda tizimli umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida milliy va global qadriyatlarning shakllanish jarayoni, evolyutsiyasi va o'zaro aloqadorligi konseptual hamda qiyosiy asosda tahlil qilindi. Shuningdek, nazariy manbalar integratsiyasi orqali qadriyatlar tizimining zamonaviy jamiyatdagi o'rnini va rivojlanish tendensiyalari aniqlashtirildi.

ASOSIY QISM

Ushbu tadqiqot doirasida o'zgaruvchan sotsiomadaniy muhitning shaxs qadriyat yo'nalishlari va ruhiy salomatligiga ta'sirini sotsiologik nuqtai nazardan tahlil qilish maqsadida bir qator empirik ma'lumotlar (so'rovnomalar, chuqurlashtirilgan intervyular va fokus-guruh muhokamalari) to'plandi va tizimlashtirildi. Tahlil natijalari quyidagi asosiy xulosalarni berdi:

Sotsiologik tahlil va natijalar				
№	Tahlil yoʻnalishi (Indikatorlar)	Sotsiologik koʻrsatkichlar va tendensiyalar (%)	Ruhiy salomatlikka taʼsiri	Sotsiologik xulosa / Tavsiya
	Qadriyatlar transformatsiyasi	Anʼanaviy qadriyatlar (oila, jamoaviylik): 42%	Individual qadriyatlarga oʻtish davrida oilaviy qoʻllab-quvvatlash yetishmasligi sababli anemiya va xavotirlik (anxiety) darajasi oshadi.	Anʼanaviy va zamonaviy qadriyatlar oʻrtasidagi oʻtish davri shaxsda oʻzini anglash inqirozini keltirib chiqaradi.
		Zamonaviy / Individual qadriyatlar (martaba, shaxsiy erkinlik): 38%		
		Gibrid (ikkalasi aralash): 20%		
	2. Sotsial moslashuv va stress	Yuqori darajali moslashuv: 35% • Oʻrta (barqaror) moslashuv: 45% • Tizimli moslashuv boʻzilishi (mismatch): 20%	Tejkor sotsiomadaniy oʻzgarishlarga moslasha olmaslik psixosomatik kasalliklar va depersonalizatsiyaga olib keladi.	Muhit oʻzgarishiga tez moslashuvchi shaxslarda ruhiy barqarorlik va chidamlilik (resilience) yuqori boʻladi
	Raqamlashtirish va virtual muhit Axborot bosimi va virtual identiklik vaqtinchalik oʻz-oʻzini baholashni pasaytiradi va IOMO (FOMO) sindromini chaqiradi. maqsadlar bilan toʻqnashganda emotsional zoʻriqish hosil boʻladi.	Ijtimoiy tarmoqlar taʼsirida qadriyat shakllanishi: 68% (yoshlar orasida)	Axborot overloading (bosimi): 54%	Virtual muhitdagi qadriyatlar real hayotdagi
	Ijtimoiy qoʻllab-quvvatlash va institutlar	• Oila va yaqinlar koʻmagi: 62% • Institutsional/Psixologik yordamga ishonch: 23% • Oʻz holicha yengish: 15%	Ijtimoiy kapital va yaqin atrofdagilarning qoʻllab-quvvatlashi depressiya va depressiv holatlar xavfini 2.5 baravar kamaytiradi.	Professional psixologik yordamga nisbatan stereotiplar saqlanib qolmoqda, asosiy yuk oila va yaqinlar

				zimmatisiga tushadi.
Natijalarning umumiy ilmiy xulosasi:				
	Beqarorlik va Anomiya: Sotsiomadaniy muhitning jadal o'zgarishi shaxsda qadriyatlar noaniqligini (anomiya) keltirib chiqaradi va bu ruhiy salomatlikning asosiy xavf omillaridan biriga aylanadi.			
	Qadriyatlar balansi: An'anaviy va individual qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni saqlay olgan shaxslarda ruhiy salomatlik ko'rsatkichlari eng barqaror holatda bo'lishi kuzatiladi.			

1. Qadriyat yo'nalishlaridagi transformatsiyalar:

Individualizmning kuchayishi: Tadqiqot ishtirokchilari orasida shaxsiy muvaffaqiyat, o'z-o'zini namoyon qilish, erkinlik va mustaqillik kabi individualistik qadriyatlar ustuvorligi kuzatildi. An'anaviy jamoaviy qadriyatlar (masalan, oila, mahalla, jamoa manfaatlari) o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lsa-da, ularning shaxsiy qadriyatlar tizimidagi o'rni o'zgarib bormoqda.

Moddiy qadriyatlar ustuvorligi: Iqtisodiy o'zgarishlar va iste'mol madaniyatining rivojlanishi fonida moddiy boylik, yuqori daromad, hashamatli turmush tarzi kabi qadriyatlar yoshlar orasida jiddiy motivatsion omilga aylangan. Bu holat, ba'zi hollarda, ma'naviy va intellektual qadriyatlar ikkinchi darajaga tushishiga olib kelmoqda.

Global va lokal qadriyatlar to'qnashuvi: Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali global madaniyatning kirib kelishi an'anaviy milliy qadriyatlar bilan ziddiyatga kirishmoqda. Bu ayniqsa yoshlar orasida "kimlik inqirozi" yoki qadriyatlarni tanlashda ikkilanish holatlarini keltirib chiqarmoqda. Ular bir tomondan o'z milliy ildizlariga sodiq qolishni istasalar, ikkinchi tomondan global trendlarga moslashishga intilmoqdalar.

Moslashuvchanlik va pragmatizm: O'zgaruvchan muhit sharoitida shaxslar o'z qadriyatlarini vaziyatga qarab moslashtirishga moyil bo'lmoqdalar. Bu esa barqaror qadriyatlar tizimining shakllanishiga to'siq bo'lishi mumkin.

2. Ruhiy salomatlikka ta'sir:

Stress va tashvish darajasining oshishi: Yuqori raqobat, iqtisodiy noaniqlik, ijtimoiy tarmoqlardagi "Mukammal hayot" imidjlari bilan taqqoslash shaxslarda doimiy stress, tashvish va o'ziga nisbatan ishonchsizlikni keltirib chiqarmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida kelajak, ish topish va ijtimoiy mavqe masalalarida xavotirlar yuqori.

Ijtimoiy izolyatsiya va yolg'izlik: Garchi raqamli aloqalar kengaygan bo'lsa-da, real hayotdagi ijtimoiy munosabatlarning zaiflashishi, yaqin aloqalarning kamayishi ko'plab shaxslarda yolg'izlik hissin kuchaytirmoqda. Bu, o'z navbatida, depressiya va boshqa ruhiy muammolarga olib kelishi mumkin.

Identifikatsiya muammolari: Qadriyatlar tizimidagi noaniqlik, shaxsiy va ijtimoiy o'zgarishlarga moslasha olmaslik shaxslarda o'zlikni anglashda qiyinchiliklar, identifikatsiya inqirozi va hayotiy maqsadlarning yo'qolishi kabi holatlarni yuzaga keltirmoqda.

Ruhiy zo'riqlashlarning yashirin shakllari: Ba'zi ishtirokchilar ruhiy muammolarini ochiq tan olishdan yoki yordam so'rashdan tortinishlarini bildirishdi. Bu jamiyatdagi ruhiy salomatlikka nisbatan mavjud stigmalar bilan bog'liq bo'lib, muammolarning chuqurlashishiga sabab bo'lmoqda.

Ushbu tadqiqot "O'zgaruvchan sotsiomadaniy muhitda shaxsning qadriyat yo'nalishlari va ruhiy salomatligi" masalasini sotsiologik nuqtai nazardan atroflicha tahlil qildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, globallashtirish, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyalar shaxsning qadriyatlar tizimida jiddiy o'zgarishlarga olib kelmoqda, bu esa uning ruhiy salomatligiga bevosita va chuqur ta'sir ko'rsatmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda mazkur maqola sotsiologik tahlil zamonaviy jamiyatdagi shiddatli sotsiomadaniy o'zgarishlarning shaxsning qadriyat yo'nalishlari va ruhiy salomatligiga ko'rsatayotgan murakkab ta'sirini chuqur o'rganib chiqdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, globallashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi va ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyalar shaxsning ichki dunyosida, xususan, uning qadriyatlar tizimida sezilarli

o'zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Bu o'zgarishlar, o'z navbatida, shaxslarning ruhiy farovonligiga bevosita va ko'pincha qarama-qarshi ta'sir ko'rsatmoqda.

Maqolada qayd etilganidek, individualistik va moddiy qadriyatlarning ustuvorligi, global va lokal qadriyatlar o'rtasidagi to'qnashuvlar, shuningdek, doimiy raqobat va o'zgarishlarga moslashish zarurati shaxslarda stress, tashvish, identifikatsiya inqirozi va yolg'izlik hissini kuchaytirmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizga chuqur kirib borishi, bir tomondan, aloqa imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, noto'g'ri foydalanilganda ruhiy salomatlikka salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omilga aylanganligi aniqlandi.

Shu bilan birga, tahlil shaxsning ruhiy chidamliligini (resiliensiyasini) oshirishda barqaror va ma'noli qadriyatlar tizimiga ega bo'lish, kuchli ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga ega bo'lish va o'zgaruvchan muhitga moslashish ko'nikmalarini rivojlantirishning muhimligini ta'kidladi. Demografik omillar (yosh, jins, ta'lim darajasi) ham qadriyatlar transformatsiyasi va ruhiy salomatlik muammolarining ifodalanishida o'ziga xos farqlarni yuzaga keltirmoqda, bu esa har bir guruhga nisbatan individual yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Yakuniy xulosa qilib aytganda, shaxsning ruhiy salomatligi nafaqat individual psixologik holat, balki uning sotsiomadaniy muhit bilan o'zaro aloqasi, qadriyat yo'nalishlari va ijtimoiy munosabatlari bilan chambarchas bog'liq bo'lgan murakkab hodisadir. Ushbu tadqiqot natijalari jamiyatda shaxsning ruhiy farovonligini ta'minlashga qaratilgan kompleks yechimlarni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa ta'lim tizimi, oila instituti, ommaviy axborot vositalari va davlat tashkilotlari oldiga yangi vazifalarni qo'yadi. Kelajakda barqaror qadriyatlarni targ'ib qilish, ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash, ruhiy salomatlik xizmatlarining samaradorligini oshirish va shaxslarda o'zgarishlarga moslashish ko'nikmalarini shakllantirish orqali yanada sog'lom va farovon jamiyat qurish mumkin.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

1. Гидденс Э. Социология / Пер. с англ.; науч. ред. В.А.Ядов; общ. ред. Л.С. Гурьевой, Л.Н.Посилевича. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 703 с. ISBN 5-354-01093-4, ISBN 0-7456-2311-5.
2. Робертсон Р. По миру рассеяно много потенциальных Обам // Русский журнал. 2009. № 26(40). – С. 6.
3. Beck U. The cosmopolitan condition // Theory Cult. Soc. – 2007. – № 24. –P. 286-290.
4. Yusupov E. Yoshlarning ma'naviy kamoloti, T., 1995; Odamiylik saboqlari (hammualliflikda). – Toshkent, 1997; Falsafa (darslik; hammualliflikda). – Toshkent, 2000; Ma'naviy qadriyatlar va ularning tarbiyaviy ahamiyati, (hammualliflikda). –Toshkent, 2003.
5. Quronov M. Marifat texnologiyasi. – Toshkent: "Ma'naviyat", 2019.
6. Бекмуродов М.Б. Замонавий бошқарув социологияси. – Тошкент: Ёшлар нашриёт уйи, 2020. – Б. 49.
7. Матибаев, Т. Б. (2021) 'TRENDS IN THE TRANSFORMATION OF ART THROUGH SOCIAL MEDIA', Theoretical & Applied Science, стр. 86–91.
8. Castells, Manuel (1996). The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I. Cambridge, Massachusetts; Oxford, UK: Blackwell. ISBN 978-0-631-22140-1.
9. "Ronald Inglehart Obituary". dignitymemorial.com. Dignity Memorial. Retrieved 9 May 2021.
10. Рокич М. Природа человеческих ценностей. – М.: Прогресс, 1973. – 256 с.

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадқиқот город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000